

A

B

ภาพ 2 ขั้นตอนการเจาะ A.เจาะเป็นรูสี่เหลี่ยม B. ตัดแกนกลางออก

2. เจาะลำต้น สูงจากพื้นดิน 1.50 เมตร ด้วยมีดปลายแหลม ให้มีผลกว้าง 9 เซนติเมตร ยาว 15 เซนติเมตร เป็นรูสี่เหลี่ยมผืนผ้าตามความยาวของลำต้น แล้วแกะกาบกล้วยออกเป็นชั้น ๆ จนกระทั่งพบแกนกลางของต้นกล้วย จากนั้นตัดแกนกลางออกเท่ากับความยาวของผล

3. ใช้วัสดุพลาสติกแผ่นแข็ง (พีวีเจอบอร์ด) กว้างประมาณ 8-9 เซนติเมตร สอดเข้าไปเพื่อกั้นแกนกลางลำต้นกล้วยด้านบนของผล จากนั้นตัดดอกที่อยู่กลางเหง้าใต้ดินจะเจริญเติบโตผ่านกลางลำต้นเหนือดินแล้วฝั่ลออกมาทางยอดใช้เวลาประมาณ 30 วัน

A

B

ภาพ 3 A. กั้นด้วยแผ่นพีวีเจอบอร์ด
B. บังคับหน่อปลีกล้วยให้ฝั่ลชนแผ่นพีวีเจอรอกมา

4. เมื่อตาดอก หรือปลีกล้วยออกจากเหง้าใต้ดินขึ้นมาชนกับแผ่นพลาสติกที่กั้นไว้ จึงทำให้หน่อหรือปลีกล้วยถูกบังคับให้ฝั่ลไ้งออกมาปรากฏให้เห็นเครือกล้วยออกจากลำต้น

ภาพ 4 ปลีกล้วยฝั่ลออกมาตามทิศทางที่กำหนด

ภาพ 5 พ่นสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชบริเวณที่เจาะลำต้น

5. ติดป้ายบอกวันที่ เดือน ปี ที่ทำการเจาะลำต้นเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในพื้นที่ของตนเอง

6. พ่นสารป้องกันเชื้อราและสารป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช บริเวณผลที่ทำการเจาะทันทีด้วย เมทาแลกซิล (Metalaxyl) ผสมกับอะบาเม็กติน (Abamectin) หรือใช้ปูนแดงทาบริเวณรอยผลร่วมกับน้ำส้มควันไม้ฉีดพ่นและฉีดพ่นต่อเนื่องทุกอาทิตย์ เพื่อป้องกันโรคตายพราย โรคเหี่ยวของกล้วยด้วงงวงไขเหง้า ไขลำต้น ไขกาบใบ

7. บำรุงรักษาลำต้นด้วยการให้น้ำ ให้อปุ๋๋ย ในกล้วยน้ำว่าหลังจากเจาะลำต้นควรให้อปุ๋๋ยทางรากสูตร 8-24-24 ควบคู่กับการให้อปุ๋๋ยทางใบสูตร 0-42-56 ผสมธาตุรองจำนวน 1-2 ครั้งห่างกัน 7-10 วัน ทำให้ปลีสมบูรณ์ได้หัวและผลมากขึ้น ในช่วงแทงปลีให้ให้อปุ๋๋ยสูตร 15-15-15 อัตรา 200 กรัม ต่อน้ำ 20 ลิตร ฉีดพ่นที่ก้านของปลีพอเปียก 1-2 ครั้ง ห่างกัน 5-7 วัน จะช่วยให้การติดผลดีขึ้น จากนั้นตัดแต่งใบให้เหลือไว้บนลำต้นประมาณ 8-10 ใบ แล้วตัดหน่อกล้วยออก ในกล้วยหอม และกล้วยไข่ ให้ไว้เฉพาะต้นแม่เพียงหนึ่งต้นเท่านั้น ส่วนกล้วยน้ำว่าสามารถมีหน่อได้ไม่เกิน 2-3 หน่อต่อต้น เมื่อทำได้ดังนี้แล้วผลกล้วยก็จะสมบูรณ์เต็มที่

ตาราง ค่าเฉลี่ยปริมาณและคุณภาพของกล้วยตากเครื่องกลางลำต้น

ข้อมูล	ชนิดกล้วย		
	หอม	ไข่	น้ำว่า
1. จำนวนวันตั้งแต่เจาะลำต้นถึงวันออกปลี (วัน)	29.05	53.21	86.73
2. จำนวนวันตั้งแต่ออกปลีถึงเก็บเกี่ยว (วัน)	72.22	59.38	96.33
3. ความกว้างของผลกล้วย (ซม.)	3.31	2.97	3.02
4. ความยาวของผลกล้วย (ซม.)	15.72	9.07	11.47
5. จำนวนหวีต่อเครือ	5.22	5.70	9.07
6. จำนวนผลต่อเครือ	67.99	104.9	139.24
7. น้ำหนักผล (กรัม)	133.76	41.78	55.15
8. ปริมาณของแข็งที่ละลายน้ำ : ค่า TTS (%)	20.61	22.52	20.47

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม

นายนิคม วงศ์นันตา นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ
ฝ่ายนวัตกรรมและถ่ายทอดเทคโนโลยี
สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร
มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่
โทร : 053-873-863 หรือ 081-951-5287

กล้วยตากเครื่องกลางลำต้น

นิคม วงศ์นันตา

นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ
ฝ่ายนวัตกรรมและถ่ายทอดเทคโนโลยี

จัดทำโดย: คลินิกเทคโนโลยีมหาวิทยาลัยแม่โจ้
สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร
มหาวิทยาลัยแม่โจ้ โทร. 053-873863

กล้วย เป็นพืชล้มลุกที่มีลำต้นสูงใหญ่ เป็นสัญลักษณ์ของประเทศเขตร้อนที่ทุกคนรู้จักกันดีและคุ้นเคยมานาน ทุกชนชั้น ทุกสาขาอาชีพ เพราะกล้วยลั่นแล้วแต่เข้าไปเกี่ยวข้องกับทุกชีวิตไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง แม้ว่าปัจจุบันความสำคัญของกล้วยอาจจะลดน้อยถอยลงไปบ้างตามกาลเวลา ตามกระแสการพัฒนาทางเทคโนโลยีที่สามารถประดิษฐ์คิดค้นสิ่งต่าง ๆ มาทดแทนต้นพืชที่มากด้วยคุณค่าที่ชื่อว่า “กล้วย” ก็ตาม หากพิจารณาถึงสารพันประโยชน์ที่พืชชนิดนี้มอบให้แก่มวลมนุษย์แล้ว ช่างมากมายเหลือเกิน แต่กล้วยกลับเป็นพืชที่ค่อนข้างอาภัพ ถูกมองข้ามจากผู้ที่ใช้ประโยชน์ทั้งหลาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ากล้วยสามารถเจริญเติบโตได้ดีในสภาพทั่ว ๆ ไป ปลูกง่าย โตเร็วไม่ต้องเอาใจใส่ดูแลมากนัก เราจึงพบเห็นกล้วยตั้งแต่ริมทะเลจนกระทั่งบนภูเขาสูง.... นี่คือความสามารถของกล้วย สุดยอดแห่งการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้นเมืองไทยของเรายังได้ชื่อว่าเป็นแหล่งกำเนิดของสายพันธุ์กล้วย ที่มีความสำคัญในแง่ของความหลากหลายทางพันธุกรรมอีกด้วย

ส่วนประกอบของต้นกล้วย

กล้วยแต่ละต้นเจริญเติบโตมาจากตาที่มีอยู่ตามโคนของต้นเก่าที่ให้ผลมาแล้ว ตากล้วยอยู่ที่เหง้า (Bulb) ได้ระดับต้นจะเจริญขึ้นมา มีตาเจริญเติบโตพร้อมกันหลาย ๆ ตา แต่ละตามีอายุต่างกัน ตาจะขยายขึ้นจนแทงโผล่พ้นผิวดินขึ้นมาเป็นหน่อแหลมเล็ก ๆ จนกระทั่งเป็นหน่อสูงประมาณ 60-100 เซนติเมตร หน่อกล้วยก็จะเริ่มคลี่ใบแคบ ๆ ออกมา เรียกหน่อระยะนี้ว่าหน่อใบแคบหรือหน่อใบดาบ (Sword Sucker) เมื่อโคนหน่อบวมเต่งอ้วน ๆ ถือเป็นระยะดีที่สุดในการแยกหน่อออกจากต้นแม่เพื่อใช้ปลูกขยายพันธุ์ในสวนต่อไป

- **ราก** พบรากแก้วปรากฏอยู่ในช่วงแรกของการเติบโตหรือระยะต้นกล้า ต่อมาเปลี่ยนเป็นรากฝอย ต้นกล้วยที่สมบูรณ์อาจมีจำนวนรากมากถึง 400 ราก โดยประสานเป็นรากแหอยู่บริเวณผิวดินด้านต้น ๆ หรือสีกองไปในดินประมาณ 15 เซนติเมตร แต่บางครั้งอาจพบอยู่ระดับลึกถึง 75 เซนติเมตร

- **ลำต้นเทียม (Pseudostem)** ส่วนที่เรามักเรียกกันว่าลำต้นกล้วยนั้น แท้ที่จริงคือส่วนของกาบใบที่ประกบกันแน่น กาบใบที่อยู่รอบโคนกล้วยเป็นเนื้อเยื่อที่มีขนาดใหญ่ หนา อวบอ้อมไปด้วยน้ำเลี้ยง เพราะใบใหม่ทยอยเติบโตขึ้นมาเบียดเสียดกันแน่นที่ใจกลางของลำต้น กาบใบที่เจริญยาวขึ้นมานี้แหละ จะกลายเป็นลำต้นกล้วยเทียม ที่อาจสูงได้ถึง 3-4 เมตร ส่วนลำต้นที่แท้จริงคือเหง้าที่อยู่ใต้ดินต่างหาก

- **ใบ** มีลักษณะตั้งฉากกับลำต้นแล้วค่อย ๆ ลู่ลง ขนาดใบกว้าง 70-100 เซนติเมตรยาวประมาณ 1.50-4.00 เมตร ซึ่งยาวประมาณ 2-4.5 เท่าของความกว้างใบ ขึ้นอยู่กับสายพันธุ์ อายุ สภาพแวดล้อม ปกติใบจะเกิดขึ้นมาใหม่ทุก ๆ 7-10 วัน เพื่อทดแทนใบเก่าที่ตายไป รวมจำนวนใบ

ตั้งแต่เป็นหน่อจนกระทั่งถึงช่วงก่อนเกิดช่อดอกจะมีใบทั้งหมดประมาณ 35-40 ใบต่อต้น ช่วงแรกใบจะมีขนาดใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อต้นมีอายุมากขึ้นและจะมีขนาดลดลงอย่างเห็นได้ชัดเมื่อกล้วยเริ่มให้ช่อดอก หลังจากนั้นก็จะไม่มีใบใหม่เกิดขึ้นมาอีก ดังนั้นกล้วยจึงต้องมีใบอย่างน้อย 39 ใบ จึงจะแทงช่อดอกได้ ใบสุดท้ายนี้เรียกว่า ใบธง นั่นเอง

- **ช่อดอก** หลังปลูกกล้วยแล้ว 7-8 เดือน กล้วยก็จะเกิดมีช่อดอกให้สังเกตการเกิดใบธง ใบสุดท้ายก่อนออกดอก ระยะนี้ตาดอกที่อยู่กลางเหง้าใต้ดิน จะเจริญเติบโตทะลุเหง้าผ่านกลางลำต้นเหนือดิน ใช้เวลาประมาณ 30 วัน จนกระทั่งถึงปลายยอดกล้วย หลังจากนั้นที่มีช่อดอกโผล่ออกมาจากส่วนยอดแล้ว ตาที่อยู่บริเวณโคนกาบปลีซึ่งเป็นส่วนที่ออกผลนั้นจะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ช่วงก้านเครือระหว่างหวัจะยึดห่างออกจากกัน กาบปลีเปิดออกทีละกาบสามารถมองเห็นดอกตัวเมีย ต่อมาจึงเจริญเป็นหวีกล้วยและเป็นเครือกล้วยต่อไป

- **ผล** ใช้เวลาตั้งแต่เกิดช่อดอกจนกระทั่งถึงวันตัดเครือประมาณ 90 วัน (ขึ้นอยู่กับสายพันธุ์) กล้วยป่าต้องได้รับการผสมพันธุ์ก่อนจึงจะติดผลได้ และเมื่อผลกล้วยป่าแก่จึงพบเมล็ดสีดำอยู่ข้างในมากมาย ส่วนกล้วยที่ปลูกเพื่อการค้าใช้บริโภคทั่วไปนั้นจะติดผลโดยไม่จำเป็นต้องได้รับการผสมเกสร เพราะเกสรตัวเมียเป็นหมัน เมล็ดไม่มีการพัฒนาแต่เพียงเป็นจุดสีน้ำตาลเล็ก ๆ ปรากฏในผล ผลกล้วยทั้งหมดบนก้านดอกรวมเรียกว่า เครือ (Bunch) ผลกล้วยแต่ละกลุ่มแต่ละข้อเรียกว่า หวีกล้วย (Hand) ส่วนแต่ละผลเรียกว่า ผลกล้วย (Finger) กล้วยเครือหนึ่ง ๆ อาจมีจำนวนหวีตั้งแต่ 5 - 15 หวี แต่ละหวีมีจำนวนผลตั้งแต่ 5 - 20 ผล ขนาดของผลเมื่อโตเต็มที่เฉลี่ยกว้างประมาณ 2.5-5.0 เซนติเมตร ยาวประมาณ 5 - 15 เซนติเมตร ดังนั้นคุณภาพกล้วยจึงหมายถึงจำนวนของหวีกล้วยในเครือหนึ่ง ๆ นอกจากนั้นแล้วกล้วยแต่ละพันธุ์ยังมีความแตกต่างของผลในด้านสีของเปลือก เนื้อผล ขนาด รูปร่าง รสชาติ ความละเอียดของเนื้อที่ไม่เหมือนกัน ในกล้วยที่ใช้รับประทานสดจะมีปริมาณน้ำตาลสูงกว่า ในขณะที่กล้วยที่ใช้ปรุงอาหารมีปริมาณแป้งอยู่มากกว่าเช่นกัน

กล้วยตกรูกล้างลำต้นได้อย่างไร

มักจะมีชาวปรากฏตามสื่อต่าง ๆ อยู่เสมอเกี่ยวกับผู้คนแตกตื่นไปจุดธูปเทียนบูชา กราบไหว้ต้นกล้วยประหลาดออกหัวปลีคล้ายพญานาคบ้าง ออกลูกตกรูกล้างลำต้นบ้าง ว่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์เหนือธรรมชาติ เพื่อขอโชคลาภเงินทอง (เสียงโชค) จากปรากฏการณ์เหล่านี้แท้ที่จริงแล้ว เกิดจากต้นกล้วยเมื่อเจริญเติบโตเต็มที่พร้อมที่จะตกรูกล้างลำต้น แต่ปรากฏว่าในระยะนั้นแกนกลางลำต้นหรือส่วนยอดได้รับอันตราย จากการถูกทำลายโดยสาเหตุต่าง ๆ เช่นหนอนหรือแมลงกัดกิน หรือคล้าย ๆ กับมีสิ่งอื่นใดมาปิดกั้นแกนกลางของกล้วยเอาไว้กั้นไม่ให้ขึ้นไปส่วนของปลายยอดได้ เมื่อช่อดอกที่แทงขึ้นมาจากเหง้าใต้ดินมาเจอกับสิ่งที่ปิดกั้นเอาไว้ก็เลยต้องพยายามดันหรือเบ่งจนกระทั่งลำต้นปริแตกเป็นแนวยาว เปิดทางให้หน่อหรือปลีกล้วย

แทงออกที่รอยแผลด้านข้างของลำต้นได้บริเวณจุดที่เกิดเหตุ จากนั้นจึงเจริญเติบโตต่อไป

จากปรากฏการณ์เช่นนี้ เราสามารถนำไปปรับใช้ เพื่อกำหนดหรือบังคับให้กล้วยออกเครือกลางลำต้นได้ตามที่เราต้องการ น่าจะส่งผลดีต่อวงการเกษตร กลุ่มผู้ปลูกกล้วย ตัวเกษตรกรและผู้สนใจทั่วไป ทั้งนี้เพราะการปลูกกล้วยในระบบเชิงการค้าส่วนใหญ่มักประสบกับปัญหาต้นกล้วยคอหัก เนื่องจากเครือกล้วยมีน้ำหนักเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับเจอพายุพัดกระหน่ำซ้ำเข้าไปอีก ทำให้ผลผลิตได้รับความเสียหาย ผู้ปลูกกล้วยต้องป้องกันโดยหาไม้ไผ่มาค้ำยันต้นกล้วย ให้แข็งแรง ทำให้ต้นทุนในการผลิตเพิ่มสูงขึ้น จากปัญหาเหล่านี้ หากสามารถลดระดับการออกเครือให้ต่ำลงมาแทนการออกเครือบนปลายยอดของลำต้นได้แล้ว ก็จะสามารถช่วยลดความเสียหายจากต้นกล้วยคอหัก ช่วยลดต้นทุนการผลิต อีกทั้งสะดวกในการบริหารจัดการในแปลงปลูก ได้แก่ สะดวกต่อการพ่นสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช การพ่นธาตุอาหาร ฮอร์โมนพืช การห่อเครือ การเก็บเกี่ยวผลผลิต นอกจากนี้ยังสามารถกำหนดทิศทางการตกเครือให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ จึงส่งผลดีต่อการผลิตกล้วยให้มีคุณภาพที่ดี สู่มาตรฐานสากล

บังคับกล้วยตกรูกล้างลำต้น ได้อย่างไร

1. สังเกตใบธงของกล้วย โดยอาศัยหลักการทั่วไปว่า ใบกล้วยในช่วงการเจริญเติบโตจะมีขนาดและจำนวนเพิ่มขึ้นจนถึงใบที่ 33 หลังจากนั้นใบจะเริ่มเล็กลงประมาณ 6-8 ใบ จากนั้นจึงออกดอก(ปลี) ดังนั้น กล้วยจะต้องมีใบอย่างน้อย 39 ใบจึงจะแทงช่อดอก แต่ในทางปฏิบัติจริงไม่สามารถนับจำนวนใบตั้งแต่ใบที่ 1 ถึงใบที่ 33 ได้ เนื่องจากมีความยุ่งยากในการจดจำและมีความคลาดเคลื่อนในวันปลูก อีกทั้งไม่สามารถนำไปปฏิบัติจริงในแปลงได้ จึงต้องอาศัยการสังเกตขนาดใบที่ยังมีขนาดอยู่โดยลักษณะการม้วนจะหลวม ๆ และมีขนาดสั้นลง มองได้โดยสายตาสวยชัดชัดเจน ซึ่งต่างจากการม้วนของใบในช่วงการเจริญเติบโตจะมีลักษณะม้วนแน่นยาวใกล้เคียงกับใบปกติ

ภาพ 1. ใบม้วนสั้นหลวม ๆ ระยะที่เหมาะสมในการเจาะลำต้น